

Hexner Béla

okl. vegyészmérnök, Kolozsvár:

A gyáripár helyzete és főbb sérelmei.

Erdély és a magyarság szempontjából Románia kormányainak gazdasági politikája rossz. Ennek fő oka az, hogy az ország gazdasági politikáját olyan exkluzív társaság vezeti, mely semmit sem tud és semmi jót nem akar. Azok a gazdasági törvények, melyeket máig megteremtett, nem alkalmasak arra, hogy a gazdasági jólétet emeljék és *eredményei, hogy az ország egész lakossága, mint fogyasztó, a nagyiparra nézve már alig jöhet számításba, annyira leromlott anyagilag, hogy vásárlóképessége a minimumra csökkent.*

Tíz esztendő sem volt elegendő arra, hogy az arra illetékesek ezt a szomorú tényt belássák és hogy az ország gazdasági dolgainak intézésébe azokat a kisebbségi tényezőket bekapcsolják, akik a gazdasági életet eddig is vezették és a vezetésben sikereket és eredményeket értek el.

Különösen a nagyipar dolgát teszik a kormányok pártjaik politikájának függvényévé és különbséget tesznek nagyipar és nagyipar között, az igazgatósági tagok, a tulajdonosok, a részvényesek és a többi nemzetiségének szempontjából. Vámkérdés.

A vámokat nem állapítják meg az ország iparvédelmi szempontjából, hanem első sorban az államkincstár érdeke a döntő. Ezenkívül aztán a nemzeti szempontok a mérvadók. Ahelyett, hogy az országban termelt minden kész anyagot szabadon engednék kivinni és értékesíteni, azokat, amelyek ki-

sebbségi érdekeltségek gyártmányai, kiviteli tilalmak, vagy kiviteli korlátozásokkal, esetleg hihetetlen mérvű kiviteli vá-mokkal és illetékekkel terhelik, úgy, hogy külföldön való el-adásuk lehetetlenné válik.

Erdély kincsei, melyek előbb egész Középeurópa ipará-nak voltak szívesen látott nyersanyagai, az erdélyi ércek ma kiviteli tilalom alatt vannak. A határos országok: Magyar-ország, Csehszlovákia, Lengyelország és Ausztria ma svéd vasércből kohósítja a vasat és tengerentuli ércekből ál-lítja elő a fémeket. Az erdélyi és bánáti bányák üzemen ki-vül vannak, a magyar bányatulajdonosok egészen tönkre-mentek, míg a politikailag kellemes bányatulajdonosok bá-nyáit az állam veszi meg, vagy a Banca Naționala kölcsö-nökkel támogatja. Ezzel szemben a nagyrészt magyar szörme-ipar nyersanyaga az országban igen nehezen szerezhető be, mert nyersanyaga: a bárány- és kecskebőrök kivitele teljesen szabad.

Külkereskedelmi szerződések dolgában a kormányok vég-telenül keveset tesznek. Azoknál a szerződéseknel, amelyeket eddig megkötöttek, kétes politikai vívmányokért fölládozzák az ipar érdekeit. Azokkal az országokkal, amelyekkel Erdély ipara élénkebb nexust tarthatna fenn, még csak tárgyaláso-kat sem kezdtek. Még csak meg sem kérdezte soha a kor-mány a saját országának iparát arra vonatkozólag, hogy kül-kereskedelmi szerződések kötése esetén mi az ő érdeke, mi az ő kívánsága.

Ipari tőke.

A nagyipar tőkével való ellátása, főleg azonban a kisebb-ségi nagyipar tőkével való ellátása egyenesen katasztrófális. Míg a külföld nagy bankjai saját iparvállalataikat annyira támogatják olcsó tőkével, hogy még itt nálunk Romániában is a rengeteg nehézség és rizikó mellett is fel tudják venni gyárainkkal a konkurrenciát, addig a mi pénzintézeteink csak nagyon kicsi és nagyon rövid lejáratu tőkével jönnek a gyár-ipar rendelkezésére és oly borzalmas feltételek mellett, hogy reális és komoly nagyipar ezeket a terheket el sem bírhatja.

A kamatok, províziók, illetékek oly magasak, hogy azo-kat nem bírjuk és a mi bankjaink – és ez áll a mi kisebb-ségi bankjainkra is – a nagyipart azonnal megfojtják, amint

ezen horribilis terhek viselésére képtelen, még akkor is, ha nehéz helyzete csak pillanatnyi állapot és átmeneti dekonjunktúra következménye. Sok magyar iparvállalat, sok magyar vagyon veszett el a magyarságra nézve, mert sem a kormányoknak, sem a pénzüzeteknek egyáltalában nem volt iparpolitikájuk.

Igaz, van itt az országban immár három éve egy intézmény, melyet a törvény azért hozott életre, hogy az ország iparát tőkével lássa el. Ez a Creditul Industrial. Ez keletkezésének első évében a liberális bankok érdekkörébe tartozó vállalatokat annyi tőkével látta el, hogy a liberális pénzüzeteket mobillá tette, de ezzel aztán el is fogyott a tőkéje és immár két éve nem csinál semmit. Abban az első évben, amikor ennek az intézménynek még pénze volt, nem kerülhetett sor a kisebbségek gyáriparára és most már ez nem is számíthat innen semmi néven nevezendő segítségre.

A különböző törvények, de főleg a korlátozó *deviza-rendeletek* lehetetlenné teszik a gyáripárnak, hogy külföldi tőkét behozhasson és vele dolgozhasson. Tudjuk, létezik egy törvény, amely szerint az állam bármilyen követelése megelőző kielégítés szempontjából minden más hitelezőt, legyen az akár első helyen is ingatlanra bekebelezve és lett legyen az állam követelése látható, vagy láthatatlan, esedékes, vagy nem esedékes. Amíg ez a törvény életben lesz, addig külföldi tőke itt biztonságban nem lehet és így be sem fog jönni.

A rendeletileg életbeléptetett devizakorlátozások pedig fizikailag teszik lehetetlenné a külföldi tőkével való dolgozást.

Szállítások.

A kormányok szállítási politikája egyenesen káros Erdély és a magyarság iparára. Nem is szólva a C. F. R. koncepciótlan, lelkiismeretlen és panamákkal telt adminisztrációjáról, a tarifális rendelkezésekkel, különösen az irracionális önköltségmegállapítással, nemcsak hogy megakadályozzák Románia egyes országrészeinek gazdasági együttműködését is. *Megakadályozzák azt, hogy Románia országrészei: Bukovina, Besszarábia, a Regát, a Bánság és Erdély végre egy gazdasági egységet képezzenek.* Az országrészek azon nyersanyagai,

amelyek a Regátban is feldolgozhatók, tarifális okokból nem kerülhetnek Erdélybe és Erdély azon ipartermékei, amelyek a Regátban is gyártatnak, innen más országrészekbe nem juthatnak. Példa erre a schamott és cserép, amely 300 km-en túl vasuton el nem juthat.

Energia-kérdés.

Ami Erdély nagyiparának erő- és energiaszükségletét illeti, a Bukarestben felállított energia-bizottság a vállalatok kéréseit, különösen ha ezek kisebbségiek, hosszadalmasan, néhézkesen és rosszakaratulag intézi el. Ezért kihasználatlanok Erdély vizierői és drága az ipari termelés.

A külföldi olcsó szén behozatala lehetetlen, mert a szénbányák a liberális tőke tulajdona.

Erdélynek, ipari szempontból legnagyobb kincsét, a földgázt, a kormány egy politikai csoportnak ajándékozta, mely a gáz árát állandóan emelve, a földgáz mentén épült iparvállalatokat kiuzsorázza, önmagának mérhetetlen hasznot biztosít és gyűjti a tőkét, mellyel az általa tönkretett ipartelegeket majd meg fogja vásárolni, ha Erdély gazdasági lelkiismerete nem fog idejében felébredni.

Nacionalizálás.

A gazdasági törvények módot adnak a kormánynak arra, hogy az iparüző román állampolgárokat nemzetiségi szempontból bírálják el és őket a munkától elzárják, mert a rendszer, amelyen ezek a törvények állanak, a „*koncesszió*“ *rendszere*.

Gyakran látjuk, hogy törvényekbe, amelyek általános ipari kérdésektől távol állanak, olyan paragrafusokat igyekeznek becsusztatni, amelyek a kisebbségi iparra vonatkozólag végzetesek lehetnek.

Emlékeztetek a pénzügyminisztérium átszervezését célzó törvényjavaslatra, mely a képviselőházban meglepetésszerűen és en bloc keresztül is ment, mely a 36-ik §-ban a kisebbségi vállalatokra végzetes mellékmondatot tartalmazott, nevezetesen azt, hogy: „a magánvállalatok mellé kinevezendő kormánybiztosok működési és hatáskörét pedig az őket kinevező miniszteri rendeletek, illetve a törvény később megalakotandó végrehajtó utasításai határozzák meg“.

Hála szenátusi képviselőnknek, Szakosztályunk elnökének, Gyárfás Elemérnek, ki felszólalásával megakadályozta ennek a paragrafusnak törvénnyé válását és sikerült kivivnia azt, hogy a kormánybiztosi intézmény az új törvény szerint is csak a speciális törvények alapján működő intézeteknél lesz fenntartható.

Bármily pártállású kormányok, a nagybankok és az egész román közvélemény organizálva vannak a magyar és az egész kisebbségi nagyipar ellen és harcba vannak állítva az úgynevezett „*nacionalizálás*” jelszava alatt,

Ez a harc egészen nyílt és abból áll, hogy a kisebbségek gyáriparát *román és regáti vagyonná kell tenni*. Végzetes hiba ez nemcsak a kisebbségekre, hanem az egész országra nézve is, mert nincsenek tekintettel arra, hogy az ország közgazdasági érdeke az ország minden polgárának érdeke és kára az ország minden polgárának kára. Nincsenek tekintettel e harcban az ország egyetemleges produktivitására és – úgy látszik – nincsenek tudatában annak, hogy ők Románia iparának vezetésére ma még sem elegendő tőkével, sem elegendő tudással, sem elegendő szakemberrel, sem eladási berendezkedéssel, sem bel- és külföldi relációkkal nem rendelkeznek. Így tehát *nem tudják a román sovén nemzeti körök az egész román ipart, amelyik ma van, még kevésbé azt, amelyik holnap lehet, az ő felfogásuk értelmében „nacionalizálni” és „nacionalizálva” fentartani*. De különösen nem tudják azt most, az internacionális és elsőranguan organizált trösztök kiméretlen konkurenciája idején. Most, amikor látható, hogy az egész ország gazdasági élete, függvénye a külföldi gazdasági alakulatoknak és csak egy láncszem a világ gazdasági életében.

Nem veszik tekintetbe azt, hogy a leu stabilizálása, a külföldi kölcsön, alapja ugyan a nyugodt gazdasági életnek, de ezeknek elérése csak úgy lehetséges, ha az országban nyugodt és törvényszerű és az ország minden polgárára egyenlően kiható gazdasági élet létezik.

E harc folyamán felhasználják a kisebbségi ipar ellen a legkülömbözőbb odatartozó és nem odatartozó törvények tiltó és zaklató paragrafusait és rendeleteit és alig van nap, hogy egy vagy több inspektor ne tartana kisebbségi vállalala-

toknál valami irányban inspekciókat, ami nemcsak, hogy rettenetes költségekkel van egybekötve, hanem akadályozza a rendszeres gyári munkát.

Még csak rövid ideje van annak, hogy megtörtént, hogy egy erdélyi, kisebbségi nagyipari vállalat üzemét egy sósavgyárral nagyobbitotta, mely anyag eddig az országban előállítva nem lett. Ennek a nyersanyaga a konyhasó, melyet a vállalat a sósavgyártás céljára a kincstártól vett és a kincstár ezt a vállalatnak e célra raffinálva adta el. A gyár megszerezte az összes engedélyeket és bejelentette az üzembevétel napját, mégis az indítás idejében kiszállt egy bizottság, mely kimondotta, hogy a sósavgyár a bányatörvény hatálya alá tartozik, mert konyhasót dolgoz fel és így a bányatörvény által megkövetelt validálási eljárásnak kell alávetni és amíg ez le nem folyik, a gyárat zár alá vette és a megindítását le tiltotta.

Ha validáltatni is kell a gyárat, miért kell annak állania? Azért, hogy a beléje helyezett tőke önmagát egye, hogy a gépek üzemén kívül rozsdásodjanak és hogy a nemzetgazdasági érdek hátraszorításával is a vagyon nacionalizálva legyen.

Uraim, ha a tétel áll a sósavgyárra, úgy áll az üvegyárakra is, a cementgyárakra és mindazon gyárakra, amelyek bányatermékeket használnak föl, ha nem áll esetleg mögöttük román nemzeti politikai érdek.

A bányatörvény módosítását minden erőnkkel kell, hogy követeljük, mert ha ez nem fog megtörténni és a törvényt mai szövegében fogják végrehajtani, úgy templomaink és temetőink sem lesznek biztonságban, mert a kormánynak joga van ezen területekre is bányakutatási engedélyeket osztogatni.

A bányatörvényhez hasonló gazdasági törvények egész sorát hozták és ez mind a nacionalizálás jegyében megindított harc érdekében történt és ezek lehetlenné teszik kisebbségi gazdasági alakulatok létesítését, azokat pedig, amelyek fennállanak, olyan ellenszolgáltatás nélküli tehertételekkel sújtják, hogy existenciájuk veszélyeztetve van. De ezeken kívül, törvényen kívül, rendeletekkel forumokat állítanak fel, amelyeknek törvényfeletti hatalmat adnak, ilyen a Comisia Specială Economică, melynek engedélye nélkül Erdélyben

részvénytársaság be nem jegyezhető, bár teljesítette legyen is a törvény megkövetelte összes feltételeket.

A vállalatokra igazgatóságokat oktrojálnak, kik nem szakemberekből állanak, hanem politikusok és akiknek ez a megélhetésük, ami nemcsak a kisebbségek iparára elviselhetetlen, hanem még a protekcionált iparokra nézve is olyan költséges, hogy prosperitásukat is lehetetlenné teszi.

A nacionalizálásnak legujabb fázisa most az, hogy a kincstári vállalatok a kisebbségi munkásokat, akármilyen szakemberek azok, elküldik, hogy románokkal helyettesítsék őket, de hatalmi alapon a magániparvállalatokat is kényszerítik, hogy szakképzett kisebbségi munkástömegeiket románokkal helyettesítsék.

A hatóságok az állami üzemek produktumaival úgy gazdálkodnak, hogy az állami kezelés horribilis deficitet mutat csak azért, hogy ürügy legyen arra, hogy regáti fillérekkel a komercIALIZÁSI törvény alapján komercIALIZÁLTASSANAK. – Úgy látszik most van soron Nagybánya, Kohóvölgy és Vajdahunyad.

Régebbi időben a kincstári bányák, erdőségek, kohók és fűrészek arra valók voltak, hogy a feldogozó ipar olcsó nyersanyaghoz jusson. – Most ezek termékeinek eladási árát a kincstár annyira drágítja, hogy messze a világpiacon felül van, hogy a kisebbségi kezekben levő feldolgozó ipar nem rentabilis többé.

A törvény nem ismer adózás szempontjából vállalat és vállalat között különbséget, mégis a praxisban a kisebbségi vállalatokat sokkal jobban adóztatják és az adókat irgalmatlanul behajtják, de adó módjára hajtják be a vállalatokon az állam oly követeléseit is, melyek teljesen önkényesen, egyoldaluan lettek állami közegek által felállítva és amelyeket csak birói ítélet után lehetne, birói uton behajtani. – Törvény ellenére az állam ezeket mégis pénzügyi hatóságai által hajtja be. – S tekintettel arra, hogy az állam minden követelése kielégítés szempontjából megelőz minden egyéb követelést, ez a rendszer a vállalatokra határtalan károkkal jár.

Föl kell emelnem szavamat a nagyipart terhelő illegitim költségek miatt is, melyek oly nagyok már, hogy a termelés költségeit nagyon érzékenyen növelik. – Minden hatóság,

minden hivatal újabb és újabb költségeket ró a vállalatokra, mely költségek semmi törvényes alappal nem bírnak és ez már a konkurensképesség rovására megy.

A borzalmasan elterjedt és minden törvény ellenére létező baksisrendszer pedig annyira közismert parazitája, különösen a kisebbségi nagyiparnak, hogy kipusztítása elsőrangú országos ipari érdek.

Végezetül szóvá kell tennem a szakképzett magyar mérnökök szomorú helyzetét is. – Ha állami szolgálatban vannak, előmenetelben nem részesülnek, mindenképpen visszaszoríttatnak és nem teljesítetik ama jogos követelésük, hogy a Corpul Tehnic-be felvétessenek és így a mérnökök részére törvényesen megállapított pótdíjban sincsen részük. – Nem ritka dolog, hogy egy 45 éves mérnök 2400 lei havi fizetésért dolgozik, tehát kevesebért, mint a hozzá beosztott előmunkás. A magánéletben alkalmazott mérnökök, ha magyarok, nem vétetnek fel a mérnökegyesületbe, az úgynevezett A. G. I. R.-ba, ami reájuk nézve mérhetetlen károkkal jár, mert sem mint szakértők, sem mint vállalkozók szabadon nem működhetnek.

Mindezeknél fogva tisztelettel kérem a következő határozati javaslat elfogadását:

1. Az Országos Magyar Párt nagygyűlése kívánja, hogy gazdasági működést Románia minden polgára szabadon fejthessen ki olyan törvények korlátai között, amelyek teljes egyéni szabadság alapján állanak és kívánja, hogy a gazdasági élet egész vonalán szűnjön meg a „koncessziók” rendszere. Mentessék a gazdasági élet minden pártpolitikai befolyástól.

2. A nagygyűlés állást foglal az olyan „*nacionalizálás*” ellen, mely az ország kisebbségi polgárait az ország iparában idegenekkel egy sorba helyezi. Követeli a teljes egyenlőségen és szabadságon alapuló *ipartörvény* létesítését és ennek mielőbbi életbeléptetését elsőrangú államérdeknek tartja. Kívánja a Comisia Specială Economică eltörlését.

3. Az ipar kellő mennyiségű tőkével való ellátása, újabb fizetési eszközök, mint csekk, clearing, ipari záloglevelek létesítése érdekében mozgalmat indít.

4. Kívánja a teljes mértékű iparvédelmet és kívánja, hogy minden ipari termék szabadon és korlátlanul bel- és külföldön értékesíthessék.

5. Végül mozgalmat indít aziránt, hogy külkereskedelmi szerződések kötéssenek a szomszédos országokkal.

A Szakosztály az előterjesztett javaslatokat egyhangulag elfogadja.